

Vrij of gebonden?

DIT ZEGT DE BIJBEL OVER SLAVERNIJ

Op 1 juli 1863 werd de slavernij in Suriname en de Caraïbische eilanden, toenmalige koloniën van het Nederlands Koninkrijk, bij wet afgeschaft. Toch moest een groot deel van de tot slaaf gemaakten hierna onder staatstoezicht nog 10 jaar lang op de plantages blijven werken om de “schade van deze maatregel” te beperken voor de plantagehouders. Om die reden is voor velen in het toenmalige koninkrijk de slavernij pas daadwerkelijk ten einde gekomen in 1873. Op 1 juli 2023 is dat 150 jaar geleden. Vanaf 1 juli 2023 tot 1 juli 2024 wordt hier in het hele koninkrijk extra aandacht aan besteed tijdens het Herdenkingsjaar Slavernijverleden. In alle discussies die er zijn rondom dit thema wil ik in dit artikel nagaan hoe de Bijbel spreekt over slavernij. Dat is immers het richtsnoer voor ons leven. Ook als het gaat om slavernij.

GELIJKHEID

“Slaven, wees gehoorzaam aan uw heer naar het vlees.” De Bijbel lijkt slavernij goed te keuren. Maar wie de Schrift goed leest, ziet iets heel anders. “God maakt de mens naar Zijn beeld”. Deze basis, deze grondlijn, gelijkheid van ieder mens, Jood en niet-Jood, maakt slavernij onmogelijk. Een mens mag daarom nooit het bezit zijn van een ander mens. Exodus 21:16 stelt het heel

duidelijk: wie een mens steelt moet gedood worden.

BIJZONDERE POSITIE

Slaven in het oude Israël hadden een heel andere positie dan die van de omliggende volken. Daar was een slaaf het eigendom van zijn heer, zoals die ook vee en werktuigen bezat. De rechten van de meester over de slaaf en zijn werk waren volledig en absoluut. De slaaf werd ontdaan van zijn hele identiteit: huwelijk, ras, familie en sociale verbanden. Dit soort slavernij komt in het OT niet voor. Volgens de wet was het hebben van Joodse slaven verboden. Het is belangrijk te beseffen dat het woord ‘slaaf’ in het OT een andere betekenis had dan wij er in het 21e-eeuwse Westen aan geven. Als er in het OT over het houden van slaven gesproken wordt, gaat het over ‘schuldenaars’. Over mensen die bij iemand een schuld hebben uitstaan die ze niet kunnen betalen en die ze dan met arbeid afkopen. Dat aflossen mocht niet langer dan 6 jaar duren. De arbeid was het betaalmiddel. Je bleef gewoon een vrije Israëliet. Na die tijd moest de ‘meester’ de schuldenaar vrij laten, of de schuld nu helemaal afgelost was of niet. Sterker nog, de ‘meester’ moest de vrijgelaten slaaf van alles meegeven: van zijn tarwe, van zijn kudde, van zijn wijngaard. Kortom een startkapitaal om weer opnieuw te kunnen beginnen (Deut. 15:12-14). Zo werkte Jakob zeven jaar voor Laban om

Rachel te mogen huwen. Hij kreeg geen loon maar kost en inwoning. Je werd deelgenoot van een familie en huisgezin. Daar zat niets onwaardigs aan.

VRIJWILLIG

Slaaf was je dus voor maar zes jaar en daarna kreeg je nog een startkapitaal ook. Tenzij je er voor koos om bij je ‘meester’ te blijven. Omdat je het daar wel goed had of omdat je een gezin had opgebouwd. Dan werd je voorgoed aan het huishouden van je ‘meester’ toegevoegd. Dat was je eigen vrije keuze. Sterker nog, de wet uit Deuteronomium 23 stelt dat een weggelopen slaaf niet mocht worden teruggebracht bij zijn meester. Je moest hem een plek gunnen bij jou in de buurt. Dit betekent dat als je ‘meester’

“Wetgeving over slavernij betekent niet dat God slavernij goedkeurde.”

binnen die zes jaar zijn boekje te buiten ging wat betreft mishandeling of machtsmisbruik, de slaaf kon vertrekken en door de rest van het volk beschermd werd. Als de slaaf tijdens die zes jaar vrouw

· DE BAZUIN · GELOVEN EN BELIJDEN

en kinderen had gekregen, mocht hij die niet meenemen bij zijn vrijlating (Ex. 21:3-4). Dat zou namelijk betekenen dat de vrouw (ook een slavin) zou kunnen trouwen om maar vrij te komen. Ze hoefde haar zes jaar dan niet vol te maken. Dat is geen goede basis voor een huwelijk. De slaaf kon dus kiezen: nu vrij komen zonder vrouw, wachten tot ze vrijkomt of haar vrijkopen met het startkapitaal. Zo blijkt wat hij voor haar over heeft en beschermt God het huwelijk van slaven en slavinnen.

BUITENLANDERS

Buitenlandse slaven lijken er gezien Lev. 25:44-46 minder goed vanaf te komen. Die mocht je wel kopen, voorgoed houden en tot je bezit rekenen. De verzen uit Lev. 25 staan in een context. Vers 23-55 is een onafgebroken rij wetten over verlossing en bevrijding. Omdat God Zijn volk uit Egypte heeft verlost, zijn de Joden Gods slaven en van niemand anders (vs. 42). Naast dit gedeelte staat ook Lev. 19. Vreemdelingen moet je behandelen als volksgenoten, je moet hen liefhebben als jezelf, zegt God daar. Je moest hen laten rusten op de sabbat en hen aan je tafel uitnodigen bij een offermaaltijd. Want, zo is altijd weer het argument waarmee God dit soort wetgevingen besluit: bedenk dat je zelf slaaf bent geweest in Egypte. Denk daaraan en behandel je medemens goed.

Daarnaast: het feit dat er wetgeving was over slavernij betekent niet dat God slavernij goedkeurde. Een dergelijke denkfout maakten de farizeeën over de echtscheiding (Matth. 19:3). Jezus maakt daarbij duidelijk dat de wetten er zijn "vanwege de hardheid van uw hart" (Matth. 19:8). Veel van Gods wetten houden blijkbaar rekening met de zondige, gevallen toestand van de mens. Dat geldt ook voor de gedeelten in het Oude Testament over slavernij.

NIEUWE BEDELING

Jezus verzette Zich tegen onderdruk-

king. Hij was gekomen om gevangenen vrijlating te prediken. Maar niet door rechtstreeks het Romeinse juk af te werpen, zoals de Joden dat wensten. Hij deed dit door de wortel van het kwaad aan te pakken. Een verandering van binnenuit: slaven en meesters werden broeders en zusters. Ook Paulus benadrukte

“Jezus was gekomen om gevangenen vrijlating te prediken.”

de gelijkheid van alle gelovigen. Hij keert zich in 1 Timotheüs 1:10 fel tegen mensenhandelaars. In Efeze 6:9 staat dat meesters hun slaven als broeders en zusters moesten beschouwen. Dat was een revolutionaire gedachte in die tijd. Gelovigen zijn allemaal één in Christus Jezus. Dat is ook wat Paulus zegt in zijn brief aan Filemon: 'Behandel Onesimus goed.' Hij stuurt Onesimus wel terug naar zijn meester, want Paulus had te maken met de Romeinse wetgeving. Maar dat vangt hij op door tegen Filemon te zeggen: hij is niet meer je slaaf, maar je geliefde broeder in de Heere (vers 16). Door een slaaf broeder te noemen slaat Paulus de

bodem weg onder het instituut slavernij. Een broeder of zuster, naast wie je in de samenkomst zit en met wie je het brood en de wijn deelt aan de tafel van de HEERE, kan toch niet je slaaf zijn? En dát is nu de manier waarop Jezus, Paulus en Petrus de slavernij in feite hebben 'afgeschaf't', ook al was slavernij in het Romeinse Rijk van die dagen een doodnormaal verschijnsel. Afschaft, door iedereen in Christus gelijk te stellen. En dan kan het niet anders dat iedereen die met aandacht Gods Woord leest er van overtuigd wordt dat christelijk geloof en slavernij onverenigbaar zijn.

IEDEREEN SLAAF

'Heb uw naaste lief als uzelf,' zei Jezus en Hij liet een Samaritaan het goede voorbeeld geven. Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen, U bent allen één in Christus Jezus, schrijft Paulus aan de Galaten (3:28). Een slaaf die door de Heere geroepen is, is een vrijgelatene van de Heere. Evenzo is hij die als vrije geroepen is, een slaaf van Christus (1. Cor. 7: 22). Zo wordt de neiging jezelf te verheffen boven anderen en anderen aan je te onderwerpen van binnenuit bestreden. Wie beseft dat hij van zijn schuld verlost is door Christus, zal zijn leven lang ten dienste staan van Christus. Die zal Hem toebehoren Die kwam, niet om gediend te worden, maar om te dienen. Waar Christus woont, is niemand slaaf en tegelijkertijd is iedereen slaaf.